

Zárszámadás – Debreczeni Terményáruraktár és Gyáripár Részvénytársaság 1913/14-ig 27. üzletévről.

Ilyenkor májusban, mi mással is kedveskedhetnénk a SZAKMA-ANNO rovatunk olvasóinak, mint egy 100 évvel ezelőtt készült beszámolóval.

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy minden adminisztrációs teher csupán a mai kor terméke, s csak a mostanság regnáló kormányok igénye a cégek életébe való minél nagyobb betekintés. Ez tévedés, mert a számvitelnek és a könyvvezetésnek (könyvek vezetésének) több évszázados hagyománya van a világban, s így Magyarországon is. Gondoljunk csak bele a történelmi tanulmányainkba – mindig nagy szerepe volt a mindenkori állam és az egyház által kivetett adóknak, hiszen ebből épülhettek a fényes paloták, ebből finanszírozták a háborúkat, ebből élt az uralkodóház, stb. Az adók pontos és eredményes beszedése csak nyilvántartások vezetésével volt lehetséges (már akkor is).

De tekintsünk hozzánk közelebbi időkbe vissza: a századforduló jelentős ipari fejlődése is csak megfelelő számviteli háttérrel és adózási rendszerrel működő vállalkozásokkal lehetett olyan eredményes, mint amilyen volt, s aminek ma is számtalan emlékét, maradványát látjuk (például fennmaradt épületek, gyárak, stb.).

De térjünk vissza a számvitel területére. A kereskedelmi törvény – 1875. évi XXXVII. törvény – értelmében **„azon iparosok és kereskedők kötelesek könyveket vagy üzleti állapotaikról rendszeres számadást vezetni, akik cégüket a törvényszéknél bejegyeztetni tartoznak”.**

Az idézet egy akkori szakmai könyvből származik: Siklódi István: Ipari könyvvitel (1901).

Ismét írhatnánk, hogy nincs új a nap alatt, hiszen az akkori cégformákban ráismerünk a mai gazdasági társasági formákra, lehetőségekre.

„Ha az üzlet egy ember tulajdona, akkor a cég magáncég, ha az üzlet több ember tulajdona, akkor a cég társas cég. A magáncég mindég azonos az üzlettulajdonos nevével, és legalábbis az üzlettulajdonos vezetéknévét kell tartalmazza. Közkereseti és betéti társaságoknál a cég a társak vagy beltágok egyikének nevét, s ezen kívül a társasági viszonyra utaló valamely toldást kell tartalmazza. Részvénytársaságok és szövetkezetek cégükben határozottan mint ilyenek jelölendők meg.”

Az a kedves olvasó, aki jártas a mai számviteli törvény (2000. évi C. törvény) paragrafusai között a következőkben rá fog ismerni a tartalmi hasonlóságra.

„25.§ minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyószámmal ellátott és átfűzött könyveket vezetni, melyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik; e mellett azonban szabadságában áll a könyvvezetés bármely módját s ennél élő nyelvet használni.”

A mérlegkészítésre vonatkozó kötelelem így szól:

„26.§ minden kereskedő köteles üzlete megkezdésekor leltárt készíteni, tehát ingatlanvagyonát, követeléseit és tartozásait, készpénze mennyiségét és egyéb javait pontosan összeírni, és az egyes javak értékét kitüntetni, egyúttal a követelő és tartozó állapotnak egymáshoz való viszonyát kimutató mérleget szerkeszteni. E leltár és mérleg azon túl minden évben elkészítendő.”

Az iratok, s így a beszámoló megőrzésének kötelme már akkor is törvényi védelemben részesült.

„30.§. A kereskedők kötelesek kereskedelmi könyveiket az azokban történt utolsó bejegyzés keltétől számítva legalább 10 éven át megőrizni.”

Ha már az elméleti ismereteken túljutottunk, nézzük meg, hogy hogyan is nézett ki akkor egy beszámoló, azaz egy zárszámadás. Nem lehet elvonatkoztatni az akkori kor művészeti hatásaitól sem, hiszen a szépen nyomtatott, összefűzött anyag elején a szecesszió díszítő motívumait láthatjuk.

A zárszámadási füzetet kinyitva megtaláljuk a meghívót, amelyben az igazgatóság 1914. szeptember hó 27-én délelőtt 10 és fél órakor a társaság homokkerti telephéne tanácstermében tartandó XXVII. évi rendes közgyűlésre hívja össze a részvényeseket. A meghívóban – a mai meghívó tartalmi követelményeinek is megfelelően – pontosan szerepelnek a megtárgyalandó napirendi pontok. Érdekességnek tűnhet, hogy a meghívó alján eljárási szabályt találunk, amely szerint a közgyűlésen részt venni szándékozó részvényes köteles részvényeit a közgyűlés előtt legalább három nappal a társaság pénztáránál, vagy meghatározott pénzügyintézeteknél igazolójegy kiszolgáltatása ellenében letenni, azaz letétbe helyezni. Ezzel biztosították, hogy a részvénytársaság közgyűlésén tényleg csak az arra jogosult személyek élhessenek szavazati jogukkal.

MEGHIVÓ

a Debreczeni Termény-Áruraktár és Gyáripar Részvénytársaság

1914 szeptember hó 27-én délelőtt 10 és fél órakor

a társaság homokkerti telepének tanácstermében

tartandó

XXVII-İK ÉVI RENDES KÖZGYÜLÉSÉRE.

A zárszámadói füzetben megtaláljuk az igazgatóság jelentését, amelyben pár mondattal bemutatták az elmúlt év gazdálkodását és a beszámoló fő számain. Sajnos a beszámolóval lezárt időszak nem volt gazdaságilag sikeresnek tekinthető, s ezt az igazgatói jelentés rögtön az elején magyarázza is:

„az 1913-ig évi mostoha termés, párosulva az általános gazdasági válsággal, hatását vállalatunkkal is éreztette, mert sem raktáraink nem teltek kellőképpen meg, sem habarcsgyárunk nem volt hasznot hajtóan foglalkoztatható.”

Az igazgatósági jelentés természetesen tartalmazza az osztalékdöntési javaslatot is:

„A bemutatott mérleg szerint az elmúlt évben elért haszon K16,530.52 ezen összegből alapszabályaink szerint a tartaléktőke gyarapítására fordítandó 10%, igazgatóság jutalékára 10%, az ügyvezető jutalékára 3%, a tisztségviselők jutalékára 3%.”

Tulajdonképpen megint nem újdonságot láthattunk az előző idézetben, hiszen a taggyűlés, közgyűlés manapság is dönthet a vezető tisztségviselők előző évi eredményéhez kapcsolódó prémiumáról. Az ajánlás szerint az előző években „felosztatlanul maradt nyereség” terhére (értsd alatta a mai eredménytartalék terhére) illetve az ez évi eredménnyel kiegészítve

„javasoljuk, hogy ebből osztalékra fordíttassék 1000 drb részvényre a K18.”

És a jelentés záró mondata:

„Kérjük, hogy jelentésünket tudomásul venni, javaslatunkat elfogadni és a felmentvényt úgy nekiünk, mint a felügyelőbizottságnak megadni méltóztassék.”

Ha már a felügyelőbizottság részére is felmentvényt kér az igazgatóság, akkor illő bemutatni a felügyelőbizottság jelentését is.
Ime:

Tisztelt Közgyűlés!

Van szerencsénk jelenteni, hogy a Debreczeni Termény-Áruraktár és Gyáripár részvénytársaság ügykezelését és könyvvezetését a lefolyt 1913/14-ik üzletévben állandóan figyelemmel kísértük és az ügymenetet rendben levőnek találtuk.

A bemutatott zárszámadásokat tüzetesen és behatóan átvizsgáltuk és igazoljuk, hogy azok a könyvekkel mindenben megegyeznek. Az igazgatóság jelentését és javaslatait magunkévá tesszük és azt a t. Közgyűlésnek elfogadásra ajánljuk.

Ezek után kérjük, hogy a felmentvényt úgy az igazgatóság, mint a magunk részére megadni méltóztassék.

Debreczen, 1914 szeptember 8-án.

Teljes tisztelettel

Lukács Ármin, Rochlitz Arthur, Dr. Keller József, Tafler Ignác.

Könyvelő, könyvvizsgáló szakemberek számára talán most lehet igazán érdekes ez a kis áttekintés, hiszen elérkeztünk az eredménylevezetés, illetve a mérleg formájához, tartalmához. Az eredménykimutatás neve „eredményszámla”. Két részből tevődik össze: tartozik és követel. Mindkét részben megtaláljuk a főkönyvi lapszámok számait is, mi most főkönyvi számlaszámnak nevezünk. Az alábbi képeken láthatjuk a tartozik és a követel tételeket, és az igazgatói jelentésben szereplő nyereség-egyenleget.

A Debreczeni Termény-Áruraktár és Gyáripár

TARTOZIK

EREDMÉNY-

Fkvi lapsz.		korona	fillér
33, 35, 64	Igazgatóság, felügyelő-bizottság, tiszti és szolgafizetésekért	20819	84
62	Üzleti általános költségeikért	3092	06
7	Zsákok és eszközök javításáért	399	63
36	Épületek javításáért	2521	57
28	Szárnnyvasut „	426	82
30	Adóért	6868	75
	Nyereség-egyenleg	16530	52
		50659	19

részvénytársaság zárszámadása az 1913/14. üzletévről.

SZÁMLA

KÖVETEL

Fkvi lapsz.		KÖVETEL	
		korona	fillér
57	Raktári bérekért	24571	08
63, 65 66, 68	Különféle kezelésekért	24208	23
48	Kamatokért	78	48
32, 56	Földhaszonbérért	1801	40
		50659	19

A mérlegszámla két oldala: vagyon és teher, azaz a mai nyelven eszközök és források. Az eszközök között azokat az eszközcsoportokat találjuk meg, amelyeket ma is használunk: telek, épületek, gépek, szerszámok, anyagok, különféle adók, pénztári készlet. Bár a különféle adók nálunk mint követelések vagy kötelezettségek szerepelhet, s egyenlegüknek megfelelő oldalon szerepeltetjük a beszámolóban, de az, hogy a Debreceni Terményáruraktár és gyári részvénytársaság 2013. évi zárszámadása a vagyon oldalon tartalmazza a tételeket, lehet a számok különös játéka. A teher oldalon a tételek szinte szó szerint megegyeznek a mai forrás oldal elemeivel, azaz részvénytőke, tartaléktőke, egyéb tartalékok, hitelezők, fel nem vett osztalék, illetve a felosztatlan nyereség (mai fogalmainkkal: eredménytartalék).

VAGYON

MÉRLEG-

Fióki lapoz.		korona	fillér
2	Termény-áruraktári telek és épületek	215565	86
3	" " szárnyvasut	13179	72
7	" " eszközök	2800	—
50	Habarcsgyári homokhordóhely telke	135455	46
51	" " épület	24495	64
50	" " gépezet	42195	22
51, 52	" " szerszám és anyag	8455	14
41, 47	Különféle adósok	98447	07
49, 71	Pénztári készlet	2886	36
54			
		543480	47

Debreczen, 1914

Winkler Márton,
ügyvezető-igazgató.

A Z I G A Z-

Dr. Balkányi Miklós,
kir. tanácsos, alelnök.

Bechert Manó,

A F E L Ü G Y E L Ő .

SZÁMLA

TEHER

Fióki lapoz.		korona	fillér
1	Résztvénytőke	200000	—
4	Tartaléktőke	179827	61
6	Épületek és felszerelések tartaléka	21105	14
61	Habarcsgyári gépezetek és felszerelések tartaléka	5000	—
22, 31	Hitelezők	114054	—
41, 69	Fel nem vett osztalékok	458	—
24, 34, 38	Felosztatlan nyereség 1912/13-ik üzletévről	6505	20
44, 60, 70	Nyereség-egyenleg	16530	52
9			
		543480	47

juniús 30-án.

Schmid Kálmán,
könyvvezető.

G A T Ó S Á G:

*Dr. Magoss György,**Balkányi Béla.*

B I Z O T T S Á G:

A zárszámadás összeállításához tartozó felelősség nevesítve van, hiszen a zárszámadás alján megtaláljuk az igazgatóság és a

felügyelőbizottság tagjainak nevét. S a zárszámadáson sorakozó nevek közül emeljük ki a kollégát is, aki a zárszámadást összeállította: Schmid Kálmán.

A szakmán túl íme pár fellelhető adat a Debreczeni Termény- Áruraktár és Gyáripár Részvénytársaságról. Debrecen város történeti kronológiájában Gazdag István a 1895-ös esztendőben említi meg a vállalkozást: „Megkezdte működését a Termény- és áruraktár”. Az általunk bemutatott zárszámadás a huszonhetedik üzletévről szól, így feltételezhetően volt olyan időszak, amikor a vállalkozás nem üzemeltette a raktárát, hanem más tevékenységet folytatott. Régi értékpapírok között még fellelhető az 1887. évből származó 'Debreczeni Termény- és Áruraktár Részvénytársaság 100Ft értékű részvénye', amely utal az alapítás időpontjára, illetve a tőkegyűjtésre. A terményraktárak jelentős szerepet játszottak az akkortájt nagy számban alakuló mezőgazdasági termékeket feldolgozó vállalkozások (malmok, sörgyárok, növényolajgyárok, cukorgyárok, stb.) alapanyaggal való ellátásában.

Lapozgatjuk ezt a százéves zárszámadási dokumentumot...

Mi lehet a tanulság egy mai vállalkozónak vagy egy - talán most májusban is a beszámolókészítés feladatával küzdő - könyvelő, könyvvizsgáló kollégának?

Biztos mindenkinek más és más. Van, aki abba gondol bele, hogy azt a rengeteg adatot nem számítógéppel és okos könyvelési programmal, hanem kézzel kellett rögzíteni, rendszerezni. Más talán felkapja a fejét, hogy „Jé, már akkor is lehetett naptári évtől eltérő üzleti évet alkalmazni!”.

Számomra ez a dokumentum is egy megerősítés a SZAKMA-ANNO alapgondolatára:

„A múlt értékeinek tisztelete a stabil jelen és a konstruktív jövő alapja”.